

WYMAGANIA EDUKACYJNE – „PLANETA NOWA 3”

Rozdział	Lp.	Temat	Poziom wymagań/ocena				
			Konieczny/dopuszczająca	Podstawowy/dostateczna	Rozszerzający/dobra	Dopełniający/b. dobra	Wykraczający/celująca
Środowisko przyrodnicze	1.	Położenie, granice i obszar Polski. Podział administracyjny	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy położenia Polski wymienia zalety położenia Polski wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej opisuje podział administracyjny Polski wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie mapy położenie Polski na świecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy lądowej Polski na mapie ogólnogeograficznej opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „wojewoda”, „prezydent miasta”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski, korzystając z mapy Polski oraz Europy określa współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski opisuje zasięg wód terytorialnych na mapie Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski wykazuje korzyści i zagrożenia wynikające z położenia Polski w środkowej Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	2.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Europy i Polski oraz wskazuje je na mapie wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne, które miały miejsce na terenie Polski opisuje proces powstawania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których one powstawały 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a wydarzeniami z przeszłości geologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zmieniającego się w przeszłości geologicznej klimatu oraz poziomu mórz na współczesną budowę geologiczną Polski

			oraz wskazuje te górotwory na mapie Polski				
3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski wymienia nazwy form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela cechy krajobrazu młodoglacjalnego i staroglacjalnego rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje na mapie Polski obszary ich występowania rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki powstania form polodowcowych wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu staroglacjalnego i młodoglacjalnego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zlodowaceń na krajobraz górski 	
4.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występowających w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występowających w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie zdjęć i okazów główne rodzaje skał występowających w jego regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje skały występowające w Polsce ze względu na ich pochodzenie opisuje rozmieszczenie skał powierzchniowych na podstawie mapy opisuje na podstawie mapy występowanie surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych 	
5.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwę i wskazuje na mapie najwyżej i najniżej położony punkt Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział terenów nizinnych, wyżynnych i górskich w Polsce wymienia pasy ukształtowania powierzchni Polski i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy krain 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje krzywą hipsograficzną wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski porównuje cechy rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski 	

		<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia przedstawione na ilustracjach formy ukształtowania powierzchni 	<p>geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje wysokości bezwzględne na mapie hipsometrycznej 	wysokości bezwzględnej na podstawie mapy hipsometrycznej		
6.	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki geograficzne wpływające na klimat Polski • wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę • odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach • wymienia termiczne pory roku • wymienia nazwy wiatrów lokalnych i podaje miejsca ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje na mapach klimatycznych Polski rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych • kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych • opisuje cechy klimatu przejściowego • opisuje cechy klimatu własnego regionu • odczytuje długość okresu wegetacyjnego na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski • analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski • opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego i bryzy • charakteryzuje klimat wybranych regionów Polski na podstawie map klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce • wykazuje przejściowość klimatyczną Polski • wykazuje wpływ napływających mas powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje klimat Polski z klimatem innych państw Europy
7.	Wody powierzchniowe i podziemne	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek Polski oraz ich dopływów i wskazuje te rzeki na mapie • porównuje długości głównych rzek • wymienia nazwy wybranych jezior i 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące długość rzek • charakteryzuje Wisłę i Odrę • opisuje typ ujścia Wisły • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie • porównuje powierzchnie i 	<ul style="list-style-type: none"> • wykreśla działy wodne na mapie konturowej • wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w Polsce • wyjaśnia genezę bagien na terenie Polski • analizuje głębokość i kształt wybranych jezior • ocenia stopień i 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje reżimy rzek w Polsce • uzasadnia asymetrię dorzeczy i wyjaśnia przyczyny jej powstania • ocenia stopień wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a warunkami wodnymi

		<ul style="list-style-type: none"> wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy wód występujących jego regionie klasyfikuje wody podziemne opisuje wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> głębokości wybranych jezior wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> sposoby wykorzystania wód podziemnych opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji oraz wykorzystanie wód mineralnych 		
8.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie największe zatoki, wyspy, cieśniny i głębie Morza Bałtyckiego wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej opisuje linię brzegową Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej wymienia nazwy rodzajów wybrzeży i wskazuje na mapie miejsca ich występowania przedstawia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wielkość i głębokość Bałtyku z wielkością i głębokością innych mórz porównuje cechy wód Morza Bałtyckiego z cechami wód innych mórz proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezy rodzajów wybrzeży Bałtyku wyjaśnia genezę Mierzei Helskiej wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody w Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie gospodarki morskiej nad Bałtykiem
9.	Gleby	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki glebotwórcze klasyfikuje gleby w Polsce wymienia nazwy gleb występujących w jego regionie rozdziela typy gleb ze względu na ich żyzność wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych genetycznych typów gleb w Polsce wymienia przyczyny erozji gleb i sposoby jej zapobiegania wyjaśnia zależności między jakością gleby a wielkością zbiorów zbóż i innych roślin 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje typy genetyczne gleb występujące w Polsce wyjaśnia cele zabiegów melioracyjnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia żyzność gleb w Polsce ocenia wartość użytkową gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje profile glebowe
10.	Świat roślin i zwierząt. Ochrona	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy formacji roślinnych w 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rozmieszczenie kompleksów leśnych na 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje strukturę powierzchniową lasów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między klimatem a 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność między składem

		przyrody	<p>Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce na zdjęciach i w terenie • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na zdjęciach • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody 	<p>podstawie mapy Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje funkcje lasów • rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce • opisuje osobliwości wybranych parków narodowych 	<p>państwowych według składu gatunkowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje formy prawnej ochrony przyrody 	<p>szatą roślinną</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia lesistość Polski • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce • wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	<p>gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania
Ludność i urbanizacja	11.	Liczba ludności i jej zmiany	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje zmiany przyrostu naturalnego od zakończenia II wojny światowej do 2009 roku • wyjaśnia przyczyny i skutki zmiany modelu polskiej rodziny • wyjaśnia różnicę między społeczeństwem młodym a starym • wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty” 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje na podstawie danych statystycznych liczbę ludności w Polsce z liczbą ludności w innych krajach Europy • omawia przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje przyrost naturalny swojego województwa i Polski z przyrostem naturalnym innych krajów Europy • wyjaśnia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego we wschodniej Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	12.	Struktura płci i wieku ludności	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „struktura wiekowa społeczeństwa” 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę płci i wieku ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje piramidy płci i wieku ludności Polski oraz innych krajów oraz formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski • wyjaśnia przyczyny i skutki starzenia się 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny feminizacji społeczeństwa na wybranym przykładzie

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa polskiego opisuje grupy ekonomiczne ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach wyjaśnia przyczyny wydłużania się średniej długości życia polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę wiekową polskiego społeczeństwa i porównuje ją ze strukturą wiekową innych krajów analizuje przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<p>polskiego społeczeństwa</p>	
13.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski omawia gęstość zaludnienia w swoim regionie wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” porównuje średnią gęstość zaludnienia Polski ze średnią gęstością zaludnienia innych krajów opisuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce porównuje gęstość zaludnienia Polski z gęstością zaludnienia w innych krajach Europy wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i obecnie 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne, społeczno-ekonomiczne ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki dużej gęstości zaludnienia na Wyżynie Śląskiej
14.	Migracje	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich wymienia przyczyny emigracji zagranicznej Polaków wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wielkość migracji w miastach Polski w latach 1946–2008 na podstawie danych statystycznych opisuje kierunki migracji wewnętrznych w Polsce dawnej i współczesnej opisuje wielkość migracji zewnętrznych w Polsce w latach 1980–2008 opisuje przyczyny migracji 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków charakteryzuje wybrane skupiska Polonii na 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza saldo migracji w Polsce porównuje wielkość migracji zagranicznych w Polsce i w powiecie, w którym mieszka oraz formułuje wnioski

		<p>mapie ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krajów zamieszkiwanych przez Polonię i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<p>poszczególnych grup ludności w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<p>świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski 		
15.	Struktura zatrudnienia. Problemy rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę zatrudnienia ludności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo ze strukturą w Polsce wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach i wskazuje te województwa na mapie Polski wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wymienia przyczyny emigracji zarobkowej wyjaśnia znaczenie terminu „stopa bezrobocia” wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w regionie, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany struktury zatrudnienia ludności w Polsce w latach 1930–2008 wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności w Polsce ocenia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w ostatnich latach ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w latach 1930–2008 w Polsce porównuje strukturę zatrudnienia ludności według sektorów gospodarki w ciągu ostatnich 30 lat porównuje zatrudnienie według sektorów gospodarki w Polsce i wybranych krajach analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach i formułuje wnioski opisuje stopę bezrobocia w zamieszkiwanym województwie i porównuje ją ze stopą bezrobocia w innych województwach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie omawia przyczyny bezrobocia oraz zmiany stopy bezrobocia w Polsce w latach 1990–2009 proponuje sposoby przeciwdziałania bezrobociu 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza stopę bezrobocia w Polsce prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce
16.	Struktura narodowościowa. Społeczności etniczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo opisuje strukturę narodowościową Polski 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczebność mniejszości narodowych w Polsce przed II wojną światową i obecnie oraz wyjaśnia przyczyny tych zmian 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski sprzed II wojny światowej i obecnie analizuje przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje dorobek kulturowy wybranych grup etnicznych i mniejszości narodowych

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje rozmieszczenie tych mniejszości na podstawie mapy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych i narodowych 	
17.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie rozdziela typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski wyjaśnia znaczenie terminów: „urbanizacja”, „wskaźnik urbanizacji”, „wieś”, „miasto”, „aglomeracja” 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przejawy procesu urbanizacji w Polsce porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie opisuje miasta Polski według grup wielkościowych opisuje aglomeracje policentryczne i monocentryczne na podstawie danych statystycznych i map tematycznych opisuje funkcje miast na wybranych przykładach opisuje przemiany współczesnych miast w Polsce wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje proces urbanizacji z lat 70. XX w. z obecnym procesem urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji swojego województwa z dowolnie wybranym województwem i formułuje wnioski podaje przyczyny zróżnicowania wskaźnika urbanizacji w wybranych regionach Polski wykazuje różnice między aglomeracją policentryczną a monocentryczną 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania analizuje i ocenia rozmieszczenie wielkich miast w Polsce na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji w wybranych obszarach Polski i interpretuje go

Rolnictwo i przemysł	18.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” • wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje je na mapie Polski • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia funkcje rolnictwa • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje za pomocą danych statystycznych poziom nawożenia i mechanizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i porównuje go z poziomami mechanizacji i chemizacji w innych krajach • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • analizuje skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami województwa, w którym mieszka oraz formułuje wnioski
	19.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory” • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje te obszary na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju • opisuje strukturę powierzchni zasiewów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski

	20.	Produkcja zwierzęca	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie” • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • omawia cele hodowli zwierząt • wskazuje przyczyny spadku ilości pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt i wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju • wyjaśnia zróżnicowanie natężenia hodowli wybranych zwierząt gospodarskich w wybranych rejonach • porównuje na podstawie danych liczbowych wydajność hodowli zwierząt w Polsce z wydajnością hodowli w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce • ocenia towarowość polskiego rolnictwa • wyjaśnia przyczyny wysokich kosztów produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
--	-----	---------------------	---	---	--	---	---

21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje przemysł na sekcje i działy • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce działy produkcji przemysłowej • wymienia przyczyny przemian gospodarczych, które zaszły w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie przemysłu w tworzeniu dóbr materialnych • charakteryzuje czynniki lokalizacji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i regionie zamieszkania • opisuje proces restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu • wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski • opisuje czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przemysłu dawniej i obecnie • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych • ocenia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści oraz społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne • wymienia nazwy obszarów wydobywania surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych wielkości wydobywania wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców • wymienia przyczyny spadku wydobywania węgla kamiennego • określa przyczyny importu niektórych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych • analizuje strukturę wydobywania surowców mineralnych w Polsce • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • porównuje wielkość wydobywania poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobywania tych surowców w innych krajach • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni w Polsce a lokalizacją zakładów przemysłowych przetwarzających wydobywane surowce

	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni • opisuje wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej • przedstawia i ocenia wpływ energetyki na stan środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • przedstawia na podstawie różnych danych strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii
Usługi	24.	Podział usług	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi • wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „transport”, „komunikacja” • wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających • wymienia nazwy usług rozwijających się w jego regionie • wymienia rodzaje usług świadczonych przez komunikację • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i regionie zamieszkania • wyjaśnia znaczenie łączności • opisuje znaczenie telekomunikacji • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników Internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki rozwoju usług w Polsce • ocenia dostępność do usług telekomunikacyjnych w Polsce na tle innych krajów • analizuje przyczyny rozwoju telefonii komórkowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między łącznością a rozwojem gospodarczym
	25.	Transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rodzaje transportu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje jakość sieci transportowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ transportu na rozwój

		<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturę przewozów ładunków transportem kolejowym w Polsce • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<p>działów transportu lądowego w gospodarce kraju i życiu codziennym</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu • omawia przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce • uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego • wyjaśnia znaczenie terminu „tranzyt międzynarodowy” 	<p>rodzajów transportu lądowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce • porównuje gęstość sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce z gęstością tych sieci w innych krajach • wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> • przewiduje skutki gwałtownego rozwoju motoryzacji • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<p>innych dziedzin gospodarki</p>
26.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy transportu morskiego • opisuje morską flotę transportową w Polsce • wyjaśnia, dlaczego polscy armatorzy rejestrują swoje statki w krajach taniej bandery • wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje je na mapie • omawia przyczyny wzrostu znaczenia tanich linii lotniczych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wymienia najważniejsze połączenia promowe z Polski i wskazuje je na mapie • wymienia nazwy głównych szlaków transportu wodnego śródlądowego i wskazuje te szlaki na mapie • omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkości przeładunków w polskich portach morskich • wyjaśnia przyczyny niewielkiego znaczenia transportu śródlądowego w Polsce • analizuje wielkość ruchu pasażerskiego w polskich portach lotniczych • analizuje wady i zalety transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładach znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w Polsce • analizuje międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce

27.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym • wymienia nazwy głównych partnerów handlowych Polski • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia bilans handlu zagranicznego w Polsce • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w rozwoju innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlu zagranicznego
28.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ turystyki na tworzenie PKB w Polsce • wykazuje na przykładach walory turystyczne Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych w Polsce o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wpływy z turystyki w Polsce z wpływami z turystyki w wybranych krajach • porównuje wielkość ruchu turystycznego w Polsce i z wielkością ruchu turystycznego w wybranych krajach Europy w ostatnich latach • opisuje ruch turystyczny w swoim województwie • ocenia walory turystyczne Polski z punktu widzenia zagranicznego turysty • porównuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę ochrony walorów turystycznych

Polska w świecie	29.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • określa wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej • wymienia przykłady inwestycji zagranicznych w Polsce • wymienia nazwy największych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia potrzebę współpracy międzynarodowej • ustala na podstawie danych statystycznych poziom rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje euroregiony na mapie Polski • wyjaśnia znaczenie euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje PKB w Polsce i innych krajach • analizuje i porównuje dane statystyczne dotyczące produkcji wybranych towarów w Polsce i innych krajach • wyjaśnia korzyści wynikające z inwestycji zagranicznych w Polsce • ocenia znaczenie euroregionów • określa rolę Polski w strukturach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie wskaźników poziom rozwoju gospodarczego Polski • ocenia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej • ocenia skutki integracji Polski z UE i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion
------------------	-----	--------------------------	---	--	---	---	---

Degradacja środowiska przyrodniczego	30.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego Polski wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego wymienia sposoby zmniejszania emisji zanieczyszczeń przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ przemysłu na stan środowiska opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci i odpadów poprodukcyjnych opisuje wpływ środków transportu na stan środowiska uzasadnia konieczność segregacji śmieci oraz oszczędności energii i wody wymienia skutki przedostawania się odpadów poprodukcyjnych do środowiska wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska środkami chemicznymi stosowanymi w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ ścieków komunalnych na stan czystości wód w Polsce opisuje stan jakości wód Wisły i Odry na podstawie diagramu wyjaśnia przyczyny i skutki eutrofizacji opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska zamieszkiwanym regionie wyjaśnia proces powstawania kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby ograniczenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka ocenia skutki społeczne i gospodarcze zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego
Przegląd regionów geograficznych	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pobrzeży i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje te miasta na mapie wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy krajobrazu pobrzeży opisuje klimat pobrzeży na podstawie mapy klimatycznej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Żuław Wiślanych wyjaśnia genezę mierzei porównuje cechy oraz genezę wybrzeża klifowego i płaskiego ocenia walory turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na ukształtowanie powierzchni pobrzeży wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pobrzeży przedstawia prezentację 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży

						multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych	
32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pojezierzy i wskazuje te krainy na mapie Polski wyróżnia cechy rzeźby młodoglacjalnej pojezierzy na podstawie schematów i fotografii wymienia nazwy jezior polodowcowych i wskazuje te jeziora na mapie Polski wymienia nazwy surowców mineralnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje najważniejsze cechy krajobrazu pojezierzy na podstawie map tematycznych rozdziela formy polodowcowe na podstawie zdjęć i schematów opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne pojezierzy opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych w pasie pojezierzy oraz wskazuje je na mapie Polski opisuje wybrane miasta pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę rzeźby pojezierzy wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w pasie pojezierzy porównuje cechy klimatu Pojezierza Myśliborskiego z cechami klimatu Pojezierza Suwalskiego ocenia walory krajobrazowe i przyrodnicze pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje wpływ rzeźby terenu na zróżnicowanie opadów atmosferycznych w pasie pojezierzy wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pojezierzy przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy 	
33.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje te krainy na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Nizin Środkowopolskich na podstawie map tematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między krajobrazem młodoglacjalnym a staroglacjalnym charakteryzuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie schematu warszawską nieckę artezyjską wykazuje związki między warunkami 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich 	

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy obszarów bagiennych i podmokłych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy największych miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej układ sieci rzecznej w Kotlinie Warszawskiej opisuje, korzystając z map klimatycznych, zróżnicowanie klimatyczne Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych rozmieszczenie surowców mineralnych Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich omawia na podstawie mapy gospodarczej rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych Nizin Środkowopolskich oraz charakteryzuje te ośrodki i okręgi przemysłowe określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich opisuje wybrane miasta Nizin Środkowopolskich 	<p>rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Niziny Śląskiej 	<p>przyrodniczymi a cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
34.	Wyżyny Polskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Wyżyn Polskich i wskazuje te krainy na mapie rozpoznaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zróżnicowanie klimatyczne Wyżyn Polskich na podstawie map klimatycznych opisuje na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Wyżyn Polskich wyjaśnia genezę rzeźby krasowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania

		<p>form krasowych na podstawie schematów i zdjęć</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Wyżyn Polskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<p>map tematycznych oraz ilustracji cechy krajobrazu Wyżyn Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje proces powstawania gołoborzy opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych na Wyżynach Polskich omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu na Wyżynach Polskich omawia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Wyżyn Polskich opisuje wybrane miasta Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej wyjaśnia genezę wąwozów i parowów ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Wyżyny Lubelskiej 	<p>między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Wyżyn Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<p>terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka</p>
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie omawia atrakcje turystyczne Kotlin 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Kotlin Podkarpackich na podstawie map tematycznych wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich przedstawia prezentację multimedialną na temat 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

		<ul style="list-style-type: none"> Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> rejony ich występowania opisuje na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Kotlin Podkarpackich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Kotlin Podkarpackich omawia na podstawie map tematycznych warunki rozwoju rolnictwa w Kotlinie Sandomierskiej 		<ul style="list-style-type: none"> walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Karpat Zewnętrznych wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat Zewnętrznych wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat Zewnętrznych oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej opisuje położenie Karpat Wewnętrznych na mapie Polski uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr i Pienin wymienia nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> omawia położenie Beskidów oraz Pogórza Karpackiego i wskazuje je na mapie Polski opisuje krajobraz Karpat na podstawie map tematycznych omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Karpat Zewnętrznych opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat Zewnętrznych opisuje funkcje wybranych miast Karpat Zewnętrznych wymienia nazwy i rozpoznaje najważniejsze skały występujące w Tatrach i 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia budowę fliszową Pogórza Karpackiego i Beskidów ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych uzasadnia konieczność budowy sztucznych zbiorników na karpackich rzekach porównuje budowę geologiczną Tatr Wysokich z budową geologiczną Tatr Zachodnich porównuje krajobrazy Tatr Wysokich i Zachodnich wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Tatr Wysokich i Zachodnich 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między przeszłością geologiczną, budową geologiczną a cechami rzeźby Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Beskidów oraz Pogórza Karpackiego wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Pogórza Karpackiego i Beskidów ukazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Tatr wykazuje związki między cechami 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Beskidów oraz Pogórza Karpackiego ocenia możliwości rozwoju turystyki w Tatrach

		ośrodków turystycznych Tatr i Pienin i wskazuje te ośrodki na mapie Polski	<p>Pieninach</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie ilustracji cechy polodowcowej rzeźby wysokogórskiej Tatr • charakteryzuje na podstawie schematu piętra klimatyczno-roślinne Tatr • opisuje formy rzeźby krasowej Tatr Zachodnich • opisuje formy rzeźby Pienin • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat • charakteryzuje wybrane ośrodki turystyczne • opisuje specyfikę folkloru Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr 	<p>gospodarki Tatr a warunkami przyrodniczymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów i Przedgórze Sudeckiego na podstawie mapy Polski • wskazuje na mapie Polski rejony eksploatacji surowców mineralnych w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • analizuje mapę klimatyczną i na jej podstawie wymienia cechy klimatu Sudetów i Przedgórze Sudeckiego • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów • charakteryzuje warunki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby zrębowej Sudetów • przedstawia rozwój i cechy rzeźby Gór Stołowych i Karkonoszy • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przeszłość geologiczną Sudetów • wykazuje zróżnicowanie budowy geologicznej Sudetów • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Sudetów i Przedgórze Sudeckiego • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju Sudetów i Przedgórze Sudeckiego

			<p>działalności człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy najważniejszych miast w Sudetach i wskazuje te miasta na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Sudetów i Przedgórze Sudeckiego 	<p>rozwoju rolnictwa Przedgórze Sudeckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje funkcje miast Sudetów i Przedgórze Sudeckiego 		<p>wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych</p> <ul style="list-style-type: none"> proponuje trasę wycieczki w góry i uzasadnia swój wybór 	
38.	Mój region – moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map położenie jego regionu zamieszkania w Polsce odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień społecznych i gospodarczych jego regionu opisuje atrakcje turystyczne regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze regionu, w którym mieszka opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki swojego regionu opisuje rozmieszczenie ludności w regionie omawia tradycje regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między środowiskiem a różnorodnymi formami działalności człowieka w regionie zamieszkania wyjaśnia znaczenie gospodarcze swojego regionu zamieszkania sporządza folder informacyjny o swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w swoim regionie projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych, tematycznych i ogólnogeograficznych oraz własnych obserwacji terenowych wycieczkę wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje indywidualne cechy regionu, w którym mieszka 	